

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

СВІТЛИК ОКСАНА МИХАЙЛІВНА

УДК 342.11.22

**РОЛЬ ТА МІСЦЕ ОРГАНІВ СУДОВОЇ ВЛАДИ
В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ**

12.00.02 – конституційне право; муніципальне право
(081 – Право)

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Ужгород – 2021

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі конституційного права та порівняльного правознавства ДВНЗ «Ужгородський національний університет» Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник:

кандидат юридичних наук, доцент
Тимчак Василь Васильович,
начальник юридичного відділу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, доцент
Щербанюк Оксана Володимирівна,
завідувач кафедрою процесуального права
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича;

кандидат юридичних наук
Лукаш Тарас Валерійович,
начальник територіального управління
Державної судової адміністрації в Одеській області.

Захист відбудеться 16 квітня 2021 року о 12⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 61.051.07 в ДВНЗ «Ужгородський національний університет» за адресою: 88000, м. Ужгород, вул. Капітульна, 26, каб. 45.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці ДВНЗ «Ужгородський національний університет» за адресою: 88000, м. Ужгород, вул. Університетська, 14.

Автореферат розіслано 15 березня 2021 року

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Р.М.Фрідманський

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сьогодні, в часи відстоювання державного суверенітету та територіальної цілісності, в часи боротьби з пандемією COVID-19 та часи конституційної кризи, що виникла на початку 2021 року і триває й досі, перед Україною, як ніколи, стоїть найважливіше завдання – забезпечити права людини і громадянина в середині держави та захистити своїх громадян назовні. Для цього мають бути використані всі наявні, передбачені законодавством, інструменти, переосмислений попередній історико-правовий досвід врядування на теренах нашої держави та вироблені нові механізми, які б дозволили, нарешті, вирішити проблеми, з якими зіткнулася Україна з моменту її створення або які виникли нещодавно. Саме тому актуальним є зосередження на детальному аналізі норм Конституції України, законів України та доктринальних положень, які присвячені основам функціонування тих владних інститутів, на які покладено завдання здійснення охорони конституційно закріпленого об'єму прав і свобод людини, об'єму правосуб'єктності інших інститутів, статус яких визначений в Основному Законі нашої держави та визначенню їх місця в системі забезпечення конституційної безпеки України.

Безперечно, протягом всіх років незалежності України, вивченню основ та проблем функціонування органів влади, їх ролі і місця в системі забезпечення безпеки держави присвячено багаточисленні фундаментальні дослідження. Слід зазначити, що у вітчизняній юридичній доктрині розробки стосовно поняття «безпека держави» проводилися переважно в контексті виокремлення таких її видів як національна, державна, інформаційна, воєнна, міжнародна, зокрема це праці плеяди таких науковців як В. Антонов, І. Артёмов, М. Баймуратов, А. Баранов, Ю. Барабаш, С. Білоцький, В. Білоус, О. Бодрук, В. Богданович, Ф. Бродель, Д. Белов, Ю. Бисага, О. Власюк, В. Горбулін, М. Горелов, М. Герман, О. Гончаренко, Т. Грабович, О. Данілян, О. Дзьобань, А. Єзеров, Я. Жаліло, С. Здіорук, Г. Костенко, Є. Кравець, В. Ліпкан, В. Лемак, Е. Лисицин, О. Ляшенко, С. Мітряєва, Н. Нижник, С. Погребняк, В. Пилипчук, М. Савчин, Г. Ситник, С. Шевчук та інші. При цьому дослідження такого виду безпеки держави як конституційна не є численними. Так, у вітчизняній доктрині про конституційну безпеку як про вид національної безпеки говорять такі науковці як А. Єзеров, О. Лемак, В. Мамонов, В. Селіванов, І. Швед та інші. В закордонній науці, про наявність такого виду безпеки держави як конституційна зазначають такі науковці як І. Грігор'єв, В. Зор'кін, Н. Бондарь, Г. Гаджиєв, І. Гончаров, С. Авак'ян, С. Чапчіков, С. Димитрова, Т. Шуберт тощо.

Теоретичною основою дослідження стали роботи А.Акареляна, В. Антонова, О. Белькова, Ю. Бисаги, Д. Белова, Н. Бондаря, О. Буткевич, Н. Блажівської, Н. Буруковської, Н. Бондаря, М. Буроменського, Н. Вітрука, О. Власюка, Ф. Веніславського, М. Гецко, С. Гордієнко, В. Городовенко, І. Григор'єва, В. Гробової, М. Гультяя, І. Дороніна, А. Драгоненко, А. Єзерова, В. Завгороднього, Т. Заворотченко, І. Коваль, А. Колодія, О. Кочури, І. Коржа, Є. Кравець, О. Лемака, В. Ліпкана, Т. Лукаша, М. Мельника, І. Магновського, М. Мазура, О. Митника, А. Олійника, М. Орзіха, В. Пасічника, В. Петренка, В. Погорілка, А. Портнова, В. Речицького, П. Рабіновича, О. Рудневої, М. Савенко, М. Савчина, В. Селіванова, М. Селівона, О. Скаун, В. Серьогіної, Т. Сироїд, Г. Ситника, Д. Тарана, В. Тихого, Т. Ткачука, І. Туркіної, Т. Філей, Ю. Федотової, О. Фрицького, М. Хилько, С.

Чванкіна, А. Червяцовой, В. Шамраєвої, В. Шаповала, І. Шведа, І. Шевчука, Ю. Шемшученка, М. Шутого та інших.

При всій ґрунтовності та вагомості досліджень названих науковців основною складністю під час проведення дослідження, стало те, що серед досліджень категорій «конституційна безпека» практично не зустрічаються праці, присвячені розгляду даного поняття в контексті системи забезпечення конституційної безпеки України та ролі судів системи судоустрою України, Конституційного Суду України чи Європейського суду з прав людини в системі забезпечення конституційної безпеки держави, й досі не сформовано загальноприйнятого визначення поняття «судово-конституційне забезпечення (контроль)», більше того, для позначення вказаної категорії науковцями використовуються різні за своєю назвою та змістом терміни. Так, в правовій літературі зустрічаємо дослідження таких категорій як «конституційний контроль» (В. Кампо, А. Портнов, А. Селіванов, Я. Тацій, М. Тесленко, В. Тихий, В. Шаповал тощо), «судовий контроль в конституційному провадженні» (В. Розвадовський); «конституційна юстиція» (А. Селіванов, Ю. Тодика), «система конституційного регулювання» (К. Бабенко), розробки щодо понятійно-категорійного апарату поняття «судово-конституційний контроль» містяться в роботах Н. Вітрука, М. Савенка, І. Шевчука, М. Попович тощо. Вищенаведене зумовило необхідність вироблення доктринального підходу у визначенні понятійно-категоріального апарату поняття конституційної безпеки сучасної держави, системи конституційної безпеки держави, системи забезпечення конституційної безпеки держави та її складових елементів (зокрема, розроблення поняття, виокремлення ознак, визначення суб'єктно-об'єктного складу всіх елементів системи забезпечення конституційної безпеки держави).

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертація виконувалася відповідно до Національної стратегії у сфері прав людини, схваленої Указом Президента України від 25 серпня 2015 року, Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016–2020 роки, затверджених постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 р., Плану законодавчого забезпечення реформ в Україні, схваленого постановою Верховної Ради України від 4 червня 2015 р., Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки, схваленої Указом Президента України від 20 травня 2015 року, а також плану науково-дослідної роботи кафедри конституційного права та порівняльного правознавства ДВНЗ «Ужгородський національний університет» МОН України на 2015–2020 рр. Тематика дослідження є складовою частиною комплексної теми «Конституційне будівництво в країнах Центральної Європи у ХХ–ХХІ ст.», яка розробляється науковцями ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (номер державної реєстрації 0198U007793).

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційної роботи є розробка науково обґрунтованої концепції конституційно-правових засад місця і ролі органів судової влади в системі забезпечення конституційної безпеки України на сучасному етапі розвитку правової держави та громадянського суспільства.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

- визначити поняття та ознаки конституційної безпеки як виду національної безпеки держави, встановити її суб'єктів та об'єкти;
- визначити поняття системи конституційної безпеки та системи забезпечення конституційної безпеки держави, виокремити їх складові елементи;
- встановити роль та місце судів системи судоустрою України в системі забезпечення конституційної безпеки України;
- дослідити конституційно-правові засади місця і ролі в системі забезпечення конституційної безпеки України Конституційного Суду України як спеціалізованого органу, який здійснює судово-конституційне забезпечення (контроль);
- виявити конституційні засади ролі та місця Європейського суду з прав людини в системі забезпечення конституційної безпеки України, сформулювати праксеологічні аспекти виконання рішень даної судової установи як елементу системи забезпечення конституційної безпеки України.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у процесі реалізації гарантованих Конституцією України прав людини та громадянина.

Предметом дослідження є місце і роль органів судової влади в системі забезпечення конституційної безпеки України.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертації становлять загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання об'єктивної дійсності, зокрема: формально-юридичний (нормативно-догматичний), історико-правовий, метод класифікації та групування, аналіз і синтез, логіко-юридичний метод (побудова логічної системи), а також метод аналогії. В основі проведення дослідження лежить індукційний метод наукового пізнання, за допомогою якого предмет дослідження вивчався від загального (розділ 1) до часткового (розділи 2–3).

З використанням логіко-семантичного методу поглиблено понятійний апарат, зокрема вдосконалено розуміння категорії «безпека держави», вироблено авторські визначення понять національної (внутрішньої), конституційної, державної, міжнародної (світової) безпеки держави; понять «система конституційної безпеки держави», «система забезпечення конституційної безпеки держави» та надано авторські визначення понять таких її складових елементів як «судове забезпечення конституційної безпеки держави», «судово-конституційне забезпечення (контроль) конституційної безпеки держави», «судове забезпечення конституційної безпеки держави в рамках Ради Європи» (підрозділи 1.1, 1.2, 2.1, 2.2, 3.1).

Формально-юридичний метод застосовано для аналізу взаємозв'язку таких правових категорій, як «безпека держави», «права та свободи людини і громадянина», «національна безпека», «сфера спрямування», «конституційно закріплений об'єм прав і свобод людини», «конституційно закріплений об'єм правосуб'єктності інших інститутів, статус яких визначений в основному законі держави (конституції)» (підрозділи 1.1, 1.2, 2.1, 2.2, 3.1).

Із застосуванням системно-структурного методу було визначено та проаналізовано види безпеки держави; визначено елементний склад таких понять як «система конституційної безпеки держави», «система забезпечення конституційної безпеки держави», «рівні судового забезпечення конституційної

безпеки держави в рамках Ради Європи в Україні» (підрозділи 1.1., 1.2, 2.1., 2.2, 3.1). Метод аналогії дозволив зробити висновок щодо того, що оскільки конституційна безпека є складовою національної безпеки держави, то як і національна безпека конституційна безпека володіє системою забезпечення (підрозділ 1.2).

Застосування історико-правового методу дозволило розкрити трансформацію поняття національної безпеки в законодавстві України, еволюцію конституційної регламентації поняття державної безпеки (підрозділ 1.1.). Порівняльно-правовий метод використано для визначення особливостей застосування практики Європейського суду з прав людини в судовій практиці України як джерела права та виявлення проблемних питань, що виникають в процесі виконання нашою державою рішень Європейського суду з прав людини у порівнянні з іншими країнами Ради Європи (підрозділи 3.1, 3.2). Кожен із охарактеризованих методів використовується в органічному поєднанні з іншими, що дало змогу сформувавши цілісну методологічну систему дослідження, яка в свою чергу обумовила всебічність, повноту та об'єктивність отриманих результатів.

Нормативну основу роботи становлять Конституція України, закони України, міжнародно-правові акти, нормативно-правові акти Конституційного Суду України, підзаконні нормативно-правові акти органів державної влади, судова практика тощо.

Емпіричну базу дослідження становлять практика розгляду справ Конституційним Судом України, довідкові видання, матеріали засобів масової інформації, а також власний досвід роботи у місцевому суді.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших комплексних досліджень у вітчизняній науці конституційного права, в якому вивчаються конституційно-правові засади місця і ролі органів влади в системі забезпечення конституційної безпеки України.

За результатами проведеного дослідження наукова новизна конкретизується в чітко окреслених положеннях, рекомендаціях, висновках. Зокрема,

уперше:

- запропоновано авторське визначення поняття «система конституційної безпеки», під яким розуміється внутрішня структура конституційної безпеки, яка складається з сукупності окремих за формою вираження, однак несуперечливих та взаємопов'язаних за змістом елементів, які відображають основи конституційного ладу, закріпленого основним законом держави (конституцією) та виділено такі її два складові елементи як: 1) безпека конституційно закріпленого об'єму прав і свобод людини, як незменшуваність об'єму та невичерпність переліку визначених в основному законі держави (конституції) можливостей людини; 2) безпека конституційно закріпленого об'єму правосуб'єктності інститутів, статус яких визначений в основному законі держави (конституції), як незменшуваність об'єму прав, обов'язків та відповідальності публічних інститутів, статус яких визначений в основному законі держави (конституції), якщо це призводить до трансформації встановленого суспільного порядку від найбільш ефективного до найменш ефективного (гальмування соціального прогресу).

- виокремлено ознаки судового забезпечення конституційної безпеки держави в рамках Ради Європи: 1) *біполярність* створення, що означає заснування на основі норм міжнародного права (конвенційний характер походження, оскільки засноване Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року) та нормами національного законодавства держави; 2) *універсальність охоронюваного об'єкта*, тобто в основі захисної діяльності лежать права та основоположні свободи людини, визначені в Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року та протоколах до неї); 3) *денотативність ролі* в системі забезпечення конституційної безпеки держави, тобто за своїм характером є таким, що вказує на порушення норм Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року та протоколів до неї, виявлені в результаті процедури розгляду скарг щодо рішень органів суду України, та визначає необхідність усунення порушень у можливий спосіб відповідно до норм національного законодавства; 4) *індивідуальність*, тобто здійснюється за заявою конкретної особи та *ситуативність*, тобто захист провадиться щодо конкретно визначених Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року та протоколах до неї видів правовідносин; 5) *виключна адресність*, тобто провадження здійснюється виключно щодо держави як первинного суб'єкта міжнародного права, а не приватної установи чи недержавних інституцій); 6) *відсутність апарату* по забезпеченню примусового виконання прийнятих рішень; 7) *субсидіарність* в прийнятті рішення щодо задоволення вимог, тобто право відмовити в задоволенні скарги в разі відсутності порушень державою прав скажника та встановлення правової ефективності оскаржуваного судового рішення; 8) *дискреційність*, тобто держава щодо якої винесено рішення на користь заявника, має право на свій розсуд обрати способи відновлення права особи, порушеного владними суб'єктами, і вправі обрати найбільш ефективний спосіб відновлення порушеного права. суд залишає за державою обрання засобу для виконання зобов'язань (крім окремих справ, зокрема звільнення незаконно затриманої особи).

- визначено денотативність ролі ЄСПЛ як суб'єкту наднаціонального рівня в системі судового забезпечення конституційної безпеки держави в рамках Ради Європи, яка полягає у вказуванні відповідно до спеціальної процедури державі в необхідності виконання як сторони взятих зобов'язань за Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року та ратифікованих протоколів до неї;

удосконалено:

- визначення поняття «конституційна безпека», під яким розуміється стан об'єктивної дійсності, в межах національної території держави захищений від прямих чи потенційних впливів, що звужують чи ліквідовують конституційно закріплений об'єм прав і свобод людини та / або об'єм правосуб'єктності інших інститутів, статус яких визначений в основному законі держави (конституції) правовим та/або не правовим шляхом, які призводять до трансформації встановленого суспільного порядку від найбільш ефективного до найменш ефективного (гальмування соціального прогресу).

- положення теорії конституційного права щодо виокремлення ознак конституційної безпеки держави, до яких віднесено 1) внутрішність, тобто внутрішньо національний характер конституційної безпеки; 2) цілісність як

відсутність прямих чи потенційних впливів, викликаних правовими та/або не правовими методами здійснення; 3) детермінованість, тобто незменшуваність попередньо закріпленого конституцією об'єму прав і свобод людини та невичерпність їх переліку та/або та незменшуваність об'єму правосуб'єктності інших інститутів, статус яких визначений в основному законі держави (конституції), якщо це призводить до трансформації встановленого суспільного порядку від найбільш ефективного до найменш ефективного; 4) антидеструктивність, тобто відсутність такого результату впливів, як гальмування соціального прогресу, що забезпечується ефективністю законодавчого процесу, проведенням справедливої соціальної політики та формуванням правових гарантій правової конкуренції тощо; 5) захищеність, тобто дієвість забезпечується заходами державного примусу; 6) за функціональною спрямованістю виступає в якості утверджувача прав, свобод, обов'язків людини та статусу, правосуб'єктності інших інститутів.

- суб'єктно-об'єктний склад категорії «конституційна безпека держави», де до об'єкта конституційної безпеки віднесено 1) конституційно закріплений об'єм прав і свобод людини та 2) об'єм правосуб'єктності інших інститутів, статус яких визначений в основному законі держави (конституції). Суб'єктами конституційної безпеки визначено публічні інститути системи забезпечення конституційної безпеки;

набули подальшого розвитку:

- конкретизація ролі Конституційного Суду України по утвердженню та забезпеченню (захисту) конституційно закріпленого об'єму прав і свобод людини та громадянина як об'єкта конституційної безпеки держави, що полягає у вирішенні питання про відповідність Конституції України (конституційність) закону України за конституційною скаргою особи, яка вважає, що застосований в остаточному судовому рішенні в її справі закон України суперечить Конституції України. Конституційна скарга може бути подана в разі, якщо всі інші національні засоби юридичного захисту вичерпано (Статті 55 та 151⁻¹ Конституції України);

- питання положень Конституції України: з метою вдосконалення правової регламентації положень щодо участі в системі забезпечення конституційної безпеки держави органів судової влади, запропоновано проекти змін до Конституції України, які передбачають закріплення на конституційному рівні процесів здійснення судочинства в Україні в частині захисту прав і свобод людини і громадянина, в тому числі з застосуванням норм міжнародних договорів, рішень та практики міжнародних судових установ.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони становлять науково-теоретичний і практичний інтерес, а запропоновані висновки та пропозиції можна використовувати:

- *у науково-дослідній роботі* – для подальшого розроблення понятійно-категорійного апарату категорії «система забезпечення конституційної безпеки держави» та закріплення даної категорії як окремого вектора для науки конституційного права;

- *у правотворчій діяльності* – для вдосконалення чинного конституційного законодавства України, а саме внесення змін до Конституції України для

оптимізації правової регламентації діяльності всіх елементів системи забезпечення конституційної безпеки держави;

– у *правозастосовній діяльності* – для оптимізації взаємодії органів влади, в тому числі в сфері виконання рішень національних судів, задля зменшення відповідних скарг до міжнародних судових установ;

– у *навчальному процесі* – під час підготовки й організації науково-практичних конференцій, підготовки підручників, навчальних посібників із конституційного права України, методичних рекомендацій тощо;

– у *правовиховній роботі* – для підвищення кваліфікації представників органів судової влади щодо застосування міжнародних правових актів при здійсненні своєї професійної діяльності.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійним дослідженням автора. Висновки, пропозиції та рекомендації, у тому числі ті, що характеризують наукову новизну, одержані автором особисто.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та висновки дисертаційного дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри конституційного права та порівняльного правознавства юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет». Результати дослідження були оприлюднені на таких міжнародних науково-практичних конференціях: Верховенство права та правова держава (м. Ужгород, 16–17 жовтня 2018 р.); *Právna veda a prax v treťom tisícročí*: (Košice, Slovensko, 27.–28. február 2019); Реформування законодавства України та розвиток суспільних відносин в Україні: питання взаємодії (м. Ужгород, 8–9 травня 2020 р.).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження відображені в 5 наукових статтях, опублікованих у фахових виданнях, з яких 3 – у фахових іноземних виданнях, а також у 3 тезах доповідей і повідомлень на науково-практичних конференціях.

Структура дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, що включають шість підрозділів, висновків і списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 205 сторінок, з них основного тексту –185 сторінок. Список використаних джерел містить 251 найменування і розміщений на 19 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** дисертаційної роботи обґрунтовано актуальність теми дослідження, ступінь її наукової розробленості, визначено її зв'язок з науковими програмами, визначено мету й завдання, методи, об'єкт та предмет дослідження, окреслено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, особистий внесок здобувача в їх одержані, сформульовано основні положення, що виносяться на захист, наведено відомості про апробацію результатів дослідження, а також структуру роботи.

Розділ 1 «Теоретико-правові засади конституційної безпеки держави» складається з двох підрозділів, у яких досліджуються ключові доктринальні положення конституційної безпеки держави, системи конституційної безпеки та системи забезпечення конституційної безпеки держави

У підрозділі 1.1 «Конституційна безпека держави як вид національної безпеки держави: понятійно-категорійний апарат» автором здійснюється загальний аналіз національного законодавства України та доктринальних розробок, щодо ключових питань конституційної безпеки держави, зокрема її поняття та характерні ознаки, аналізуються засади та критерії наукової та нормативної класифікації поняття безпека, а також визначаються відмінності змісту понять «національна (внутрішня) безпека», «конституційна безпека», «державна безпека», міжнародна (світова) безпека та особливості конституційно-правового статусу цих видів безпеки. Проведений аналіз засвідчує відсутність єдиного підходу до розуміння ключового поняття, що досліджується в роботі. При цьому доктрина пропонує декілька протилежних поглядів, які не є взаємоузгодженими та містять діаметрально різні позиції, що призводить до поглиблення стану теоретичної невизначеності даного напрямку.

У результаті аналізу різних наукових позицій щодо видів безпеки держави запропоновано власну класифікацію, відповідно до якої безпека поділяється на такі види як: 1) національна (внутрішня) безпека, яка в свою чергу поділяється на конституційну та державну та 2) міжнародна (світова) безпека. Також запропоновано авторське визначення понять та виокремлено ознаки кожної з них. Зокрема, визначено, що конституційна безпека – це стан об'єктивної дійсності, в межах національної території держави захищений від прямих чи потенційних впливів, що звужують чи ліквідовують конституційно закріплений об'єм прав і свобод людини та / або об'єм правосуб'єктності інших інститутів, статус яких визначений в основному законі держави (конституції) правовим та/або не правовим шляхом, які призводять до трансформації встановленого суспільного порядку від найбільш ефективного до найменш ефективного (гальмування соціального прогресу).

У підрозділі 1.2. «Система конституційної безпеки та система забезпечення конституційної безпеки держави» встановлено системність як сутнісну характеристику конституційної безпеки як виду національної безпеки, сформульовано авторське визначення системи конституційної безпеки держави, системи забезпечення конституційної безпеки та виділено її складові елементи.

Запропоновано авторське визначення система конституційної безпеки, під яким зазначається внутрішня структура конституційної безпеки, яка складається з сукупності окремих за формою вираження, однак несуперечливих та взаємопов'язаних за змістом елементів, які відображають основи конституційного ладу, закріпленого основним законом держави (конституцією).

Запропоновано авторське визначення дефініції «система забезпечення конституційної безпеки держави», як сукупність визначених законодавством повноважень відповідних органів державної влади, об'єднаних спільною сферою діяльності по утвердженню та забезпеченню (захисту) безпеки конституційно закріпленого об'єму прав і свобод людини та / або об'єму правосуб'єктності інших інститутів, статус яких визначений в основному законі держави (конституції). Зазначено, що структурно дана система складається з таких елементів як 1) законодавче забезпечення, тобто діяльність органів влади щодо нормативно-правового закріплення в конституції держави, конституційних законах, законах, інших нормативних актах норм спеціального характеру, які визначають об'єкти, принципи конституційної безпеки, місце та роль, функції та повноваження

суб'єктів її забезпечення; 2) судове забезпечення, тобто безпосередня діяльність судів системи судоустрою, пов'язана з утвердженням та забезпеченням (захистом) об'єктів конституційної безпеки; 3) судово-конституційне забезпечення (контроль), тобто охоронна, гарантуюча та захисна діяльність державного органу, спеціально утвореного з метою забезпечення конституційної законності, відповідності Основному Закону держави (конституції) всіх інших нормативно-правових актів; 4) судове забезпечення конституційної безпеки держави в рамках Ради Європи, тобто діяльність спеціально заснованої Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року судової установи (ЄСПЛ), спрямована на охорону і захист прав людини, визначених Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року та протоколах до неї та діяльність суб'єктів національного системи права, спрямована на виконання рішень, прийнятих в результаті діяльності спеціально заснованої Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року судової установи (ЄСПЛ).

Розділ 2 «Органи судової влади в системі забезпечення конституційної безпеки України» складається із двох підрозділів. Розділ присвячено аналізу конституційно-правового змісту ролі та місця судової влади по утвердженню та забезпеченню (захисту) таких об'єктів конституційної безпеки України як конституційно закріплений об'єм прав і свобод людини та/або об'єм правосуб'єктності інших інститутів, статус яких визначений в Конституції України.

У підрозділі 2.1 *«Роль та місце судів системи судоустрою України в системі забезпечення конституційної безпеки України»* запропоновано такий термін як *«судове забезпечення конституційної безпеки держави»* та сформулювати його авторське визначення, як діяльність спеціально утворених державних органів системи судоустрою України, спрямована на охорону, захист та відновлення гарантованих Конституцією України і законами прав та свобод людини і громадянина, прав і законних інтересів юридичних осіб, інтересів суспільства та держави. Виокремлено такі ознаки судового забезпечення конституційної безпеки держави як 1) *поліструктурність побудови*, тобто сукупність установ, об'єднаних єдністю засад організації та діяльності; 2) *охоронно-відновлювальна функція* органів системи судоустрою, яка полягає у гарантованих Конституцією України і законами прав та свобод людини і громадянина, прав і законних інтересів юридичних осіб, інтересів суспільства та держави; 3) *правозастосовний характер діяльності*, тобто суд застосовує норми матеріального права (кримінального, цивільного, адміністративного та ін.) до конкретного правовідношення, яке було предметом розгляду в судовому засіданні та виносить на їх основі мотивоване рішення (вирок); 4) *чіткість процесуальної регламентації діяльності* (діяльність здійснюється виключно до спеціальних кодифікованих актів) та забезпеченість апаратом примусу виконання прийнятих в результаті такої діяльності рішень.

Підрозділ 2.2 *«Конституційний Суд України як спеціалізований орган в системі забезпечення конституційної безпеки України»* присвячено науковому осмисленню та з'ясуванню місця й ролі в системі забезпечення конституційної безпеки України Конституційного Суду України як суб'єкта судово-конституційного забезпечення (контролю).

Запропоновано авторське визначення судово-конституційного забезпечення (контролю) конституційної безпеки держави як діяльність спеціально утвореного

органу конституційної юрисдикції, спрямована на охорону конституційно закріпленого об'єму прав і свобод людини та / або об'єму правосуб'єктності інших інститутів, статус яких визначений в основному законі держави (конституції) та його відновлення в разі виявлення порушення їх відповідності в прийнятих визначеними суб'єктами права нормативно-правових актах. До ознак судово-конституційного забезпечення (контролю) конституційної безпеки держави віднесено 1) *виключність статусу*, тобто наявність спеціалізованого інституту забезпечення конституційної законності (органу конституційної юрисдикції); 2) *охоронно-захисна функція*, тобто охоронно-захисна діяльність спеціалізованого інституту забезпечення конституційної законності (органу конституційної юрисдикції); 3) *імперативність та наказовість прийнятих рішень*, тобто неоскаржуваність та загальнообов'язковість прийнятих рішень (органу конституційної юрисдикції).

Розділ 3. «Місце і роль ЄСПЛ в системі забезпечення конституційної безпеки України» складається із двох підрозділів, в яких проаналізовано проблемні питання конституційно-правової регламентації впровадженого в Україні механізму виконання рішень міжнародної судової установи, зокрема Європейського суду з прав людини, винесених в результаті розгляду звернень через порушення Україною, її органами, посадовими особами норм Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, а також внесено пропозиції щодо їх подальшого вирішення.

У підрозділі 3.1 *«Конституційні засади ролі та місця ЄСПЛ в системі забезпечення конституційної безпеки України»* запропоновано авторське визначення судового забезпечення конституційної безпеки держави в рамках Ради Європи як складового елемента системи забезпечення конституційної безпеки України, під яким розуміється діяльність спеціально заснованої Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року судової установи (ЄСПЛ), спрямована на охорону і захист прав людини, визначених Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року та протоколах до неї та діяльність суб'єктів національного системи права спрямована на виконання рішень, прийнятих в результаті діяльності спеціально заснованої Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року судової установи (ЄСПЛ). До ознак судового забезпечення конституційної безпеки держави в рамках Ради Європи віднесено 1) *біполярність створення*, що означає заснування на основі норм міжнародного права (конвенційний характер походження, оскільки засноване Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року) та нормами національного законодавства держави; 2) *універсальність охоронюваного об'єкта*, тобто в основі захисної діяльності лежать права та основоположні свободи людини, визначені в Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року та протоколах до неї; 3) *денотативність ролі в системі забезпечення конституційної безпеки держави*, тобто за своїм характером є таким, що вказує на порушення норм Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року та протоколів до неї, виявлені в результаті процедури розгляду скарг щодо рішень органів судустрою України, та визначає необхідність усунення порушень у можливий спосіб відповідно до норм національного законодавства; 4) *індивідуальність*, тобто здійснюється за заявою конкретної особи та *ситуативність*, тобто захист провадиться щодо конкретно

визначених Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року та протоколах до неї видів правовідносин; 5) виключна адресність, тобто провадження здійснюється виключно щодо держави як первинного суб'єкта міжнародного права, а не приватної установи чи недержавних інституцій); 6) відсутність апарату по забезпеченню примусового виконання прийнятих рішень; 7) субсидіарність в прийнятті рішення щодо задоволення вимог, тобто право відмовити в задоволенні скарги в разі відсутності порушень державою прав скаржника та встановлення правової ефективності оскаржуваного судового рішення; 8) дискреційність, тобто держава щодо якої винесено рішення на користь заявника, має право на свій розсуд обрати способи відновлення права особи, порушеного владними суб'єктами, і вправі обрати найбільш ефективний спосіб відновлення порушеного права. суд залишає за державою обрання засобу для виконання зобов'язань (крім окремих справ, зокрема звільнення незаконно затриманої особи).

Доведено, що ЄСПЛ як суб'єкт наднаціонального механізму в системі судового забезпечення конституційної безпеки держави в рамках Ради Європи відіграє денотативну роль, яка полягає у вказуванні відповідно до спеціальної процедури державі в необхідності виконання як сторони взятих зобов'язань за Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року та ратифікованих протоколів до неї. Крім того, встановлено, що об'єктом судового забезпечення конституційної безпеки держави в рамках Ради Європи в Україні в Україні є права людини і основоположні свободи, закріплені в Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року та протоколах до неї та в Конституції України.

Підрозділ 3.2 «Виконання рішень ЄСПЛ в Україні, як елемент системи забезпечення конституційної безпеки України: праксеологічні аспекти» присвячено окремим питанням конституційно-правової регламентації механізму виконання рішень ЄСПЛ та внесено пропозиції щодо його вдосконалення.

ВИСНОВКИ

У результаті дисертаційного дослідження, здійсненого на основі аналізу правової доктрини, нормативно-правових актів, практики їх реалізації, дисертантом зроблено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання щодо визначення поняття та елементного складу конституційної безпеки держави і характеристики конституційно-правових засад ролі і місця органів судової влади в системі забезпечення конституційної безпеки України, сформульовано нові відповідні висновки, пропозиції та рекомендації, основними з яких є такі:

1. Визначено, що безпека – це стан об'єктивної дійсності, при якому відсутні прямі чи потенційні впливи, що змінюють суспільний порядок, що в свою чергу призводить до настання несприятливих наслідків у вигляді його змін (трансформації) в часі і просторі від більш ефективного до менш ефективного (гальмування соціального прогресу). Виокремлено такі характерні ознаки безпеки як: 1) *об'єктивність*, тобто це стан, при якому реально на нього відсутні прямі (реальні) чи потенційні (можливі) впливи; 2) *непорушність*, тобто відсутність або мінімізація впливів несприятливого характеру; 3) *темпоральність*, тобто тривалість в часі і просторі такого стану необмежена; 4) *ефективна*

спрямованість, тобто відсутність трансформації встановленого суспільного порядку від більш ефективного до менш ефективного (гальмування соціального прогресу).

2. У результаті аналізу різних наукових позицій щодо видів безпеки держави запропоновано власну класифікацію, відповідно до якої безпека поділяється на такі види як: 1) національна (внутрішня) безпека, яка в свою чергу поділяється на конституційну та державну та 2) міжнародна (світова) безпека. Також запропоновано авторське визначення понять та виокремлено ознаки кожної з них.

3. Визначено, національна (внутрішня) безпека – це стан об'єктивної дійсності, в межах національної території держави захищений від прямих чи потенційних впливів, що змінюють правовим та/або не правовим шляхом конституційно закріплений об'єм прав і свобод людини та / або об'єм правосуб'єктності інших інститутів, статус яких визначений в основному законі держави (конституції) та при якому здійснюється стабільна реалізація конституційно закріпленого об'єму конкретизованих нормативно-правовими актами держави прав та свобод людини та/або прав, обов'язків і відповідальності публічних інститутів, в результаті чого відсутня трансформація встановленого суспільного порядку від найбільш ефективного до найменш ефективного (гальмування соціального прогресу). До основних ознак національної (внутрішньої) безпеки держави віднесено такі її характерні властивості як: 1) *об'єктивність*, тобто стан, який характеризується відповідністю конституційно-закріплених суспільних відносин фактичним обставинам об'єктивної дійсності; 2) *цілісність* як відсутність прямих чи потенційних впливів, викликаних правовими та/або не правовими методами здійснення; 3) *стабільна динамічність*, тобто зміни є витриманими в часі; 4) *безперервність*, тобто забезпечення тривалого, існуючого на постійній основі процесу її реалізації; 5) *результативність суспільного порядку*, що полягає в забезпеченні відсутності трансформацій від найбільш ефективного до найменш ефективного, відсутності гальмування соціального прогресу; 6) *моноспрямованість*, тобто здійснення відбувається в рамках національної території держави; 7) *поліоб'єктність*, тобто забезпечення тривалого, безперервного процесу реалізації не лише конституційно закріпленого об'єму прав та свобод людини та/або конституційно закріпленого об'єму прав, обов'язків та відповідальності інших інститутів, статус яких визначений в основному законі держави (конституції), а й конкретизованих іншими нормативно-правовими актами держави; 8) *захищеність*, тобто дієвість забезпечується заходами державного примусу.

4. Встановлено, конституційна безпека – це стан об'єктивної дійсності, в межах національної території держави захищений від прямих чи потенційних впливів, що звужують чи ліквідовують конституційно закріплений об'єм прав і свобод людини та / або об'єм правосуб'єктності інших інститутів, статус яких визначений в основному законі держави (конституції) правовим та/або не правовим шляхом, які призводять до трансформації встановленого суспільного порядку від найбільш ефективного до найменш ефективного (гальмування соціального прогресу). До основних ознак конституційної безпеки держави віднесено наступні: 1) *внутрішність*, тобто внутрішньо національний характер конституційної безпеки; 2) *цілісність* як відсутність прямих чи потенційних впливів, викликаних

правовими та/або не правовими методами здійснення; 3) *детермінованість*, тобто незменшуваність попередньо закріпленої конституцією об'єму прав і свобод людини та невичерпність їх переліку та/або та незменшуваність об'єму правосуб'єктності інших інститутів, статус яких визначений в основному законі держави (конституції), якщо це призводить до трансформації встановленого суспільного порядку від найбільш ефективного до найменш ефективного; 4) *антидеструктивність*, тобто відсутність такого результату впливів, як гальмування соціального прогресу, що забезпечується ефективністю законодавчого процесу, проведенням справедливої соціальної політики та формуванням правових гарантій правової конкуренції тощо; 5) *захищеність*, тобто дієвість забезпечується заходами державного примусу; 6) *за функціональною спрямованістю виступає* в якості утверджувача прав, свобод, обов'язків людини та статусу, правосуб'єктності інших інститутів.

5. Під поняттям «міжнародна (світова) безпека» запропоновано розуміти стан об'єктивної дійсності, при якому безпека окремої держави співвідноситься з безпекою існування інших держав на основі добровільної згоди держав, забезпечуючи рівновагу функціонування міжнародної системи відносин у цілому. До ознак віднесено: 1) зовнішність, тобто сферою дії є сфера за межами національної території держави; 2) колективність, тобто безпека окремої держави співвідноситься з безпекою існування інших держав; 3) добровільність, тобто досягається в результаті узгодженості державних воель; 3) збалансованість між бажанням задоволення інтересів держави та методами такого задоволення, тобто наявність балансу в системі міжнародних відносин в цілому між прагненнями задовольнити будь які інтереси окремою державою та методами їх задоволення; 4) ефективна спрямованість, тобто створена для забезпечення соціального прогресу як поступального розвитку суспільства по висхідній від менш до більш досконалих форм, основою чого є кількісне збільшення та якісне вдосконалення суспільних умов життєдіяльності людей на планеті.

6. Запропоновано під поняттям «судове забезпечення конституційної безпеки держави як елемента системи забезпечення конституційної безпеки» розуміти діяльність спеціально утворених державних органів системи судоустрою України, спрямована на охорону, захист та відновлення гарантованих Конституцією України і законами прав та свобод людини і громадянина, прав і законних інтересів юридичних осіб, інтересів суспільства та держави. Суб'єктами судового забезпечення конституційної безпеки як елемента системи забезпечення конституційної безпеки держави названо суди у системі судоустрою України, а до об'єктів віднесено конституційно закріпленій об'єм прав і свобод людини і громадянина, а також конституційно закріпленій об'єм правосуб'єктності публічних інститутів, статус яких визначений в основному законі держави (конституції).

7. Визначено, що поняття «судово-конституційне забезпечення (контроль) конституційної безпеки держави як елемент системи забезпечення конституційної безпеки держави» означає діяльність спеціально утвореного органу конституційної юрисдикції, спрямована на охорону конституційно закріпленого об'єму прав і свобод людини та / або об'єму правосуб'єктності інших інститутів, статус яких визначений в основному законі держави (конституції) та його відновлення в разі виявлення порушення їх відповідності в прийнятих визначеними

суб'єктами права нормативно-правових актах. Встановлено, що суб'єктом судово-конституційного забезпечення (контролю), в системі забезпечення конституційної безпеки України є Конституційний Суд України як орган конституційної юрисдикції, при цьому об'єктами судового забезпечення конституційної безпеки держави виступають 1) конституційно закріплений об'єм прав і свобод людини і громадянина, 2) конституційно закріплений об'єм правосуб'єктності публічних інститутів, статус яких визначений в основному законі держави (конституції).

8. Запропоновано виділяти такі види судово-конституційного забезпечення (контролю) конституційної безпеки як елемента системи забезпечення конституційної безпеки держави: судово-конституційне забезпечення (контроль) конституційно закріпленого об'єму прав і свобод людини та громадянина як елемент системи забезпечення конституційної безпеки держави; судово-конституційне забезпечення (контроль) конституційно закріпленого об'єму правосуб'єктності публічних інститутів, статус яких визначений в основному законі держави (конституції) як елемент системи забезпечення конституційної безпеки держави полягає у вирішенні Конституційним Судом України питань про відповідність Конституції України (конституційність) законів та інших правових актів Верховної Ради України; актів Президента України; актів Кабінету Міністрів України; правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим; та офіційному тлумаченні Конституції України.

9. Запропоновано до системи забезпечення конституційної безпеки України внести такий елемент як судове забезпечення конституційної безпеки держави в рамках Ради Європи, під яким слід розуміти діяльність спеціально заснованої Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року судової установи (ЄСПЛ), спрямованої на охорону і захист прав людини, визначених Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року та протоколах до неї та діяльність суб'єктів національного системи права спрямована на виконання рішень, прийнятих в результаті діяльності спеціально заснованої Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року судової установи (ЄСПЛ). Суб'єктом судового забезпечення конституційної безпеки держави в рамках Ради Європи в Україні визначено Європейський суд з прав людини. Об'єктом судового забезпечення конституційної безпеки держави в рамках Ради Європи в Україні є права людини і основоположні свободи, закріплені в Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року та протоколах до неї та в Конституції України. В судовому забезпеченні конституційної безпеки держави в рамках Ради Європи в Україні виокремлено такі два взаємопов'язані рівні: а) наднаціональний (діяльність ЄСПЛ по розгляду справ щодо Держави Україна, та передбачає участь держави в якості сторони у провадженнях по даним справам); б) національний (передбачає створення державою механізму виконання рішень Європейського суду з прав людини).

10. Обґрунтовано необхідність внести зміни та доповнити частиною третьою статтю 9 Конституції України, виклавши її в наступній редакції :

«Стаття 9. Чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України.

Укладення міжнародних договорів, які суперечать Конституції України, можливе лише після внесення відповідних змін до Конституції України.

Виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини та інших міжнародних судових установ здійснюється в порядку, визначеному законом.»

Задля уникнення колізій запропоновано викласти ст. 124 Конституції України в такій редакції:

«Стаття 124. *Правосуддя в Україні здійснюють виключно суди.*

Делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускаються.

Юрисдикція судів поширюється на будь-який юридичний спір та будь-яке кримінальне обвинувачення. У передбачених законом випадках суди розглядають також інші справи.

Законом може бути визначений обов'язковий досудовий порядок урегулювання спору.

Народ безпосередньо бере участь у здійсненні правосуддя через присяжних.

Україна може визнати юрисдикцію Міжнародного кримінального суду на умовах, визначених Римським статутом Міжнародного кримінального суду.

Виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини та інших міжнародних судових установ здійснюється в порядку, визначеному законом.»

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях України з юридичних наук, у тому числі тих, які зареєстровані у міжнародних наукометричних базах:

1. Світлик О.М., Конституційна безпека держави як вид національної безпеки держави: понятійно-категорійний апарат. *Порівняльно-аналітичне право*. 2020. № 4. С. 102-109.

2. Світлик О.М., Діяльність судів загальної юрисдикції в системі забезпечення конституційної безпеки: загальні засади. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2020. Issue 5. S. 221-224.

3. Svitlyk Oksana, Activities of Courts of General Jurisdiction in the System of Ensuring the Constitutional Security of Ukraine. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2020. Issue 6. Volume 2. S.116-119.

4. Світлик О.М., Діяльність КСУ, як спеціалізованого органу в системі судово-конституційного забезпечення (контролю) конституційної безпеки України. *Науковий вісник УжНУ. Серія «Право»*. Випуск 62. 2020. С. 124-28.

5. Svitlyk Oksana. Ensuring the Constitutional Security of the State: an Institutional Approach. *European Humanitarian Studies*. 2020. №2 S. 79-83.

Які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Світлик О.М., Конституційна система захисту безпеки держави та місце в ній судових органів держави. *Верховенство права та правова держава : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 16–17 жовтня 2018 р.)*. Ужгород: Ужгородський національний університет, 2018. С. 33–35.

7. Svitlyk O.M. Judiciary and the Principle of Court System. *Právna veda a prax v treťom tisícročí : zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie (Košice, 27.–28. február 2019)*. Košice, 2019. S. 31–33.

8. Світлик О.М., Конституційна безпека: особливості поняття. *Реформування законодавства України та розвиток суспільних відносин в Україні: питання взаємодії: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 8–9 травня 2020 р.)*. Ужгород: Ужгородський національний університет, 2020. С. 32-37.

АНОТАЦІЯ

Світлик О.М. Роль та місце органів судової влади в системі забезпечення конституційної безпеки України. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.02. – конституційне право; муніципальне право. – Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет». – Ужгород, 2021.

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та подано нове вирішення важливого наукового завдання, що полягає у формуванні цілісної концепції поняття та елементного складу конституційної безпеки держави і характеристики конституційно-правових засад ролі і місця органів судової влади в системі забезпечення конституційної безпеки України, сформульовано нові відповідні висновки, пропозиції та рекомендації.

Запропоновано власну класифікацію видів безпеки держави, відповідно до якої безпека держави поділяється на такі види як: 1) національна (внутрішня) безпека, яка в свою чергу поділяється на конституційну та державну та 2) міжнародна (світова) безпека та надано визначення всіх її видів.

Надано авторське визначення поняття «система конституційної безпеки», під яким розуміється внутрішня структура конституційної безпеки, яка складається з сукупності окремих за формою вираження, однак несуперечливих та взаємопов'язаних за змістом елементів, які відображають основи конституційного ладу, закріпленого основним законом держави (конституцією) та виділено такі її два складові елементи як: 1) безпека конституційно закріпленого об'єму прав і свобод людини, як незменшуваність об'єму та невичерпність переліку визначених в основному законі держави (конституції) можливостей людини; 2) безпека конституційно закріпленого об'єму правосуб'єктності інститутів, статус яких визначений в основному законі держави (конституції), як незменшуваність об'єму прав, обов'язків та відповідальності публічних інститутів, статус яких визначений в основному законі держави (конституції), якщо це призводить до трансформації встановленого суспільного порядку від найбільш ефективного до найменш ефективного (гальмування соціального прогресу).

Надано авторське визначення поняття «система забезпечення конституційної безпеки», під яким варто розуміти сукупність визначених законодавством повноважень відповідних органів державної влади, об'єднаних спільною сферою діяльності по утвердженню та забезпеченню (захисту) безпеки конституційно закріпленого об'єму прав і свобод людини та / або об'єму правосуб'єктності інших інститутів, статус яких визначений в основному законі держави (конституції) та

визначено елементний склад системи забезпечення конституційної безпеки, до якого віднесено: 1) законодавче забезпечення (як діяльність органів влади щодо нормативно-правового закріплення в конституції держави, конституційних законах, законах, інших нормативних актах норм спеціального характеру, які визначають об'єкти, принципи конституційної безпеки, місце та роль, функції та повноваження суб'єктів її забезпечення); 2) судове забезпечення конституційної безпеки держави (тобто діяльність спеціально утворених державних органів системи судоустрою України, спрямована на охорону, захист та відновлення гарантованих Конституцією України і законами прав та свобод людини і громадянина, прав і законних інтересів юридичних осіб, інтересів суспільства та держави.); 3) судово-конституційне забезпечення (контроль) конституційної безпеки держави (тобто діяльність спеціально утвореного органу конституційної юрисдикції, спрямована на охорону конституційно закріпленого об'єму прав і свобод людини та / або об'єму правосуб'єктності інших інститутів, статус яких визначений в основному законі держави (конституції) та його відновлення в разі виявлення порушення їх відповідності в прийнятих визначеними суб'єктами права нормативно-правових актах); 4) судове забезпечення конституційної безпеки держави в рамках Ради Європи (тобто діяльність спеціально заснованої Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року судової установи (ЄСПЛ), спрямованої на охорону і захист прав людини, визначених Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року та протоколах до неї та діяльність суб'єктів національного системи права спрямована на виконання рішень, прийнятих в результатів діяльності спеціально заснованої Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року судової установи (ЄСПЛ));

Визначено, що суди у системі судоустрою України відіграють роль суб'єктів судового забезпечення конституційної безпеки держави, а Конституційний Суд України виконує роль суб'єкта судово-конституційного забезпечення (контролю) конституційної безпеки держави.

Ключові слова: органи судової влади, конституційна безпека держави, система конституційної безпеки держави, система забезпечення конституційної безпеки держави, судові рішення та практика Європейського суду з прав людини.

АННОТАЦИЯ

Свитлык О.М. Роль и место органов судебной власти в системе обеспечения конституционной безопасности Украины. – Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.02. - конституционное право; муниципальное право. - Государственное высшее учебное заведение «Ужгородский национальный университет». - Ужгород, 2021.

В диссертации осуществлено теоретическое обобщение и представлены новое решение важного научного задания, которое заключается в формировании целостной концепции понятия и элементного состава конституционной безопасности государства и характеристики конституционно-правовых основ роли и места органов судебной власти в системе обеспечения конституционной

безопасности Украины, сформулированы новые соответствующие выводы, предложения и рекомендации.

Предложено авторскую классификацию видов безопасности государства, согласно которой безопасность государства делится на такие виды как: 1) национальная (внутренняя) безопасность, которая в свою очередь делится на конституционную и государственную и 2) международная (мировая) безопасность, также дано определение всех ее видов.

Представлено авторское определение понятия «система конституционной безопасности», под которым понимается внутренняя структура конституционной безопасности, которая состоит из совокупности отдельных по форме выражения, однако непротиворечивых и взаимосвязанных по содержанию элементов, которые отражают основы конституционного строя, закрепленного основным законом государства (конституции) и выделены следующие ее два составные элементы как: 1) безопасность конституционно закрепленного объема прав и свобод человека, как неуменьшаемость объема и неисчерпаемость перечня определенных в основном законе государства (конституции) возможностей человека; 2) безопасность конституционно закрепленного объема правосубъектности институтов, статус которых определен в основном законе государства (конституции), как неуменьшаемость объема прав, обязанностей и ответственности публичных институтов, статус которых определен в основном законе государства (конституции), если это приводит к трансформации установленного общественного порядка от наиболее эффективного до наименее эффективного (торможение социального прогресса).

Предоставлено авторское определение понятия «система обеспечения конституционной безопасности», под которым следует понимать совокупность определенных законодательством полномочий соответствующих органов государственной власти, объединенных общей сферой деятельности по утверждению и обеспечению (защиты) безопасности конституционно закрепленного объема прав и свобод человека и / или объема правосубъектности других институтов, статус которых определен в основном законе государства (конституции) и определены элементный состав системы обеспечения конституционной безопасности, к которому отнесены: 1) законодательное обеспечение (как деятельность органов власти по нормативно-правовому закреплению в конституции государства, конституционных законах, законах, других нормативных актах норм специального характера, которые определяют объекты, принципы конституционной безопасности, место и роль, функции и полномочия субъектов ее обеспечения); 2) судебное обеспечения конституционной безопасности государства (то есть деятельность специально созданных государственных органов системы судоустройства Украины, направленная на охрану, защиту и восстановление гарантированных Конституцией Украины и законами прав и свобод человека и гражданина, прав и законных интересов юридических лиц, интересов общества и государства.) ; 3) судебно-конституционное обеспечение (контроль) конституционной безопасности государства (то есть деятельность специально созданного органа конституционной юрисдикции, направленная на охрану конституционно закрепленного объема прав и свобод человека и / или объема правосубъектности других институтов, статус которых определен в основном законе государства (конституции) и его

восстановление в случае выявления нарушения их соответствия в принятых определенных субъектами права нормативно-правовых актах) 4) судебное обеспечения конституционной безопасности государства в рамках Совета Европы (то есть деятельность специально учрежденного Конвенцией о защите прав человека и основных свобод 1950 года судебного учреждения (ЕСПЧ), направленная на охрану и защиту прав человека, определенных Конвенцией о защите прав человека и основных свобод 1950 года и протоколах к ней и деятельность субъектов национальной системы права, направленная на выполнение решений, принятых в результате деятельности специально учрежденного Конвенцией о защите прав человека и основных свобод 1950 года судебного учреждения (ЕСПЧ).

Определено, что суды в системе судоустройства Украины играют роль субъектов судебного обеспечения конституционной безопасности государства, а Конституционный Суд Украины выполняет роль субъекта судебно-конституционного обеспечения (контроля) конституционной безопасности государства.

Ключевые слова: органы судебной власти, конституционная безопасность государства, система конституционной безопасности государства, система обеспечения конституционной безопасности государства, судебные решения и практика Европейского суда по правам человека.

ANNOTATION

Svitlyk O. M. The role and place of judicial authorities in the system of ensuring the constitutional security of Ukraine. – Manuscript.

Dissertation on the obtaining of scientific degree of Candidate of Laws by specialty 12.00.02 – constitutional law; municipal law. – SHEI «Uzhgorod National University», Uzhgorod, 2021.

The dissertation provides a theoretical generalization and new solutions to the scientific problem, which can lead to the formation of a holistic concept of the concept and basic composition of the constitutional security of the state and the characteristics of the constitutional basis of the role and places of the judiciary in the system of constitutional security of Ukraine. answers, conclusions, suggestions and recommendations.

It is stated that today, in times of restoration of state sovereignty and territorial integrity, in times of struggle against the COVID-19 pandemic and in times of constitutional crisis that arose in early 2021 and continues to this day, Ukraine faces the most important task - to create rights a person and a citizen inside the state and protects its citizens outside. To do this, all available tools provided by law, rethinking the previous historical and legal experience of managing the territory of our state and the latest mechanisms that have allowed, ordered, solve the problems that Ukraine has opened since its inception and since. Equally relevant is the mediation of a detailed analysis of the Constitution of Ukraine, laws of Ukraine and doctrinal provisions, which are attached to the foundations of these state institutions, which are tasked with managing the protection of the constitutionally enshrined association of human rights and freedoms. The Basic Law of our state and their places in the system of ensuring the constitutional security of Ukraine.

The own classification of the state security is proposed, due to the security of the state is divided into such types as: 1) national (internal) security, which in its activities is divided into constitutional and state and 2) international (world) security and provided by all its words.

The author's definition of the term "system of constitutional security" is given, provided that the internal structure of constitutional security is understood, which provides a set of separate forms of formation, in particular, non-contradictory and interdependent elements of content, reflecting the basics of the constitutional order. two constituent elements as: 1) security of the constitutionally enshrined object of human rights and freedoms, as the immutability of the object and the uncertainty of the list of human capabilities defined in the basic law of the state (constitution); 2) security of the constitutionally enshrined object of legal personality of institutions whose status is defined in the basic law of the state (constitution), as the immutability of the object of rights, duties and responsibilities of public institutions, the status of which is defined in the basic law of the state (constitution), if it leads to the transformation of the established social by the decision of the effective to the highest effective (inhibition of social progress).

The author's definition of the concept of "system of constitutional security" is given, it is necessary to understand the set of statutory powers of the relevant public authorities, independent common areas of activity for approval and security (protection) of the constitutionally enshrined association of human rights and freedoms and / or objectivity of other institutions, the status of those defined in the basic law of the state (constitution) and defined the basic components of the system of constitutional security, which includes: 1) legislative support (as the activities of authorities on regulatory protection in states, constitutional laws, laws, other normative acts, norms of a special nature, which determine the objects, principles of constitutional security, place and role, functions and powers of the subjects of its provision); 2) judicial support of the constitutional security of the state (activity of specially created state bodies of the judicial system of Ukraine, aimed at protection, defense and restoration of guaranteed by the Constitution of Ukraine and laws of human and civil rights and freedoms, rights and legitimate interests of legal entities, public and state); 3) judicial and constitutional support (control) of the constitutional security of the state (creation of a specially open body of constitutional jurisdiction aimed at protecting the constitutional and legal support of human rights and freedoms and / or organization of legal personality of other institutions, the status defined mainly by state laws) constitution) and its restoration in case of violation of their compliance in the adopted certain subjects of law regulations); 4) judicial protection of the constitutional security of the state within the framework of the Council of Europe (ie the activities of a specially established judicial institution (ECtHR) specially established by the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms) aimed at protecting and protecting human rights year and protocols to it and the activities of the subjects of the national legal system aimed at implementing the decisions taken as a result of the specially established Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms of 1950 judicial institution (ECtHR));

It is determined that courts in the system of judicial system of Ukraine play the role of subjects of judicial support of the constitutional security of the state, and the

Constitutional Court of Ukraine plays the role of the subject of judicial-constitutional provision (control) of constitutional security of the state.

Key words: judicial authorities, constitutional security of the state, system of constitutional security of the state, system of ensuring constitutional security of the state, court decisions and practice of the European Court of Human Rights.

Підписано до друку 12.03.2021 р. Формат 60х90/16. Папір офсетний.
Друк цифровий. Умовн. друк. арк. 0,8. Тираж 100 прим. Зам. № 1/12-03.
Видавництво УжНУ «Говерла».
88000, м. Ужгород, вул. Капітульна, 18.
Телефон +38 (095) 212 7679